

Emődi András, Régi templomi toronyórák Biharban és környékén (Vechi orologii în bisericile din Bihor și împrejurimile sale), Cluj-Napoca – Oradea, Erdélyi Múzeum Egyesület (Asociația Muzeului Ardelean) – Királyhágómelléki Református Egyházkerület (Eparhia Reformată de pe lângă Piatra Craiului), 2018, 123 p.

Ronald Hochhauser

Astfel intitulează autorul volumul lansat în cadrul celui mai mare eveniment cultural al comunității maghiare din Oradea, Festum Varadinum 2018¹. Purtând mottoul „... un ceas care bate și sferturile, echipat cu rotiță din oțel, ne cheamă să fim ordonați și preciși”, acesta recomandă rezultatele unui raport de cercetare preliminară, privind dintr-o altă perspectivă istoricul orologiilor manufacturiere, produse pe parcursul secolului al XVIII-lea și al XIX-lea, din arealul geografic enunțat în titlu. Aflăm din publicația bine documentată și corect informată, dar și din dialogul purtat cu autorul, expert în carte veche și specialist al *Eparhiei Reformate de pe lângă Piatra Craiului*, că investigația circumscrisă tematicii a fost generată de ambiția curățării și conservării, în mod autodidact, a orologiului situat în turnul bisericii reformate din cartierul orădean Orașul Nou². Descoperim, deci, pasiunea acestuia în abordarea tematicii. Cu scopul de a identifica manufacturile de profil de interes local, regional ori cunoscute la nivelul monarhiei habsburgice, precum și meșterii lăcătuși și orologieri consacrați (Aszalai István și fiul József, Georg Ruppe, Hein Ferenc, Pápai József, Bauer Antal, Schável József, Tébi János, Knorr Mihály, Daday József) sau mai puțin cunoscuți, dar la fel de iscusiți (Orbán Imre, Molnár Miklós, Harsághi Flórián, Selyei János, Köteles Ferenc, Szentendrei Károly, Bagosi Kováts György), dar și de a schița diferite aspecte în legătură cu amplasarea și menținerea în viață a ceasurilor de turn, cercetate cu minuțiozitate, scriitorul are în vedere crearea unui tablou compact între limitele de interes științific stabilite.

Așadar, cartea cu o grafică inspirată a coperților exterioare, este aranjată pe următoarele capitole: *Debrecen és Nagyvárad, mint a toronyórák készítésének lehetséges helyszínei (Debrețin și Oradea, posibile așezări pentru fabricarea orologiilor)*; *Kisebb jelentőségű mesterek ... és helyi műkedvelők (Meșteri mai puțin importanți ... și meșteri iscusiți)*; *Újabb adatok Daday József munkásságához (Noi date cu privire la activitatea lui Daday József)*; *További toronyóra állítások a 19. század végén és a 20. század legelején (Alte orologii amplasate la cumpăna secolelor XIX-XX)*; *A toronyórák beszerzési ára, értéke (Prețul de achiziție și valoarea ceasurilor de turn)*; *Az óraszerkezetek felhelyezést követő utóélete, fenntartásuknak költségei, az óra kezelői, javítói (Menținerea în viață a orologiilor, costuri de întreținere, mânăuitori, reparatori)*. Intervenția beneficiază de un bogat și diversificat fond bibliografic de arhivă ecleziastică, cercetat prea puțin până în prezent. Tipăritura instigă la studiu și învățare, aducând o lumină nouă asupra domeniului analizat, fie și prin publicarea în premieră a unor date despre activitatea meșterului orologier Georg Ruppe, executantul sistemului tehnic amplasat în turnul *Bisericii cu Lună* din Oradea, în funcțiune de mai bine de două secole. Textul este însoțit, în anexă, de imagini reprezentând câteva din orologiile investigate altfel, de facsimilele mai multor tipărituri personalizate (oferte cu antet în stil Secession), de documente

¹ Cartea se poate accesa și online, la adresa academia.edu.

² În urma curățării și conservării, orologiul susceptibil de clasare a fost etalat în cafasal estic al edificiului de cult.

din epocă (o gravură de secol XVIII, semnată de Christophorus Hartvig; contracte pentru realizare de lucrări, devize) și de un tabel realizat de autor, cu cronologia orologiilor înșirate. Scrierea beneficiază doar de rezumate succinte, în limbile română și engleză, ce îi conferă un real dezavantaj cu privire la accesul la informație a unui public cât mai larg!

Considerăm că prin prezentul volum, Emődi András aduce o contribuție importantă la cunoașterea obiectivă a istoricului orologiilor de manufactură și a activității unor meșteri de altădată, câțiva dintre ei și antreprenori. Cartea are perspectiva de a se constitui într-un reper, dar și într-un instrument de lucru pentru cei interesați de arheologia preindustrială și industrială, fiind plasată în contextul istoric al unui interval de mai bine de un secol de evoluție socială, economică și culturală a vechiului comitat Bihor și al împrejurimilor sale.